

FORSKNING I PÆDAGOGERS
PROFESSION OG UDDANNELSE

Nødvendigheden af en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogisk faglighed

Christoffer Schultz

cand. pæd. i generel pædagogik og ph.d.-studerende på
Aarhus Universitet, DPU, afdelingen for Pædagogisk Psykologi,
i samarbejde med Ungdomsringen. chs@edu.au.dk

DOI: 10.7146/fppu.v6i2.134272

<https://tidsskrift.dk/FPPU>

Resumé

Med afsæt i kulturhistorisk virksomhedsteori og kritisk psykologiske perspektiver søger denne artikel at indkredse en teoretisk referenceramme for at udforske ungdomspædagogisk faglighed i relation til de 13-18-årige, som den kommer til udtryk i danske ungdomsklubber. Artiklen argumenterer for nødvendigheden af at udforske ungdomspædagogisk faglighed som en *særlig* faglighed. En faglighed baseret på et helhedsperspektiv på ungdommen og ungdommens særlige livsvilkår.

Artiklen er en del af et ph.d.-projekt, der udforsker ungdomspædagogisk faglighed i ungdomsklubber. Formålet er at opnå en dybere forståelse af det professionelle pædagogiske arbejde med unge mennesker, og hvorledes ungdomsklubbens fællesskaber gør en forskel i unges hverdagsliv. Artiklen bidrager med en teoretisk referenceramme til at forstå vigtigheden af at arbejde med unges udvidende handleevne og samtidig have øje for kompleksiteten i unge menneskers liv og handlinger i forskellige sammenhænge. Artiklen konkluderer, at ungdomspædagogisk faglighed må baseres på et helhedsperspektiv på ungdomslivet med afsæt i viden om unge menneskers individuelle og samfundsmæssige livsbetingelser.

Nøgleord

Ungdomspædagogik, fritidspædagogik, ungdomspædagogisk faglighed, ungdomsklub, ungdomsliv, kritisk psykologi

Abstract

The necessity of a theoretical frame of reference for youth pedagogical professionalism

Drawing on Cultural Historical Activity Theory (CHAT) and perspectives from critical psychology, this article seeks to identify a theoretical frame of reference to explore youth pedagogical professionalism in relation to the 13-18-year-olds as it emerges in Danish youth clubs. The article argues for the necessity of exploring youth pedagogical professionalism as a *special* professionalism. A professionalism based on a holistic perspective on youth and their specific living conditions.

The article is part of a PhD study exploring youth pedagogical professionalism in youth clubs. The aim is to gain a deeper understanding of the professional pedagogical work with young people and how social communities in the youth clubs influence young people's everyday lives. This article contributes with a theoretical frame of reference for understanding the importance of working with young people on expanding their capacity for action, while taking the complexity of young people's lives and actions in different activities into account. The article concludes that youth pedagogical professionalism must be based on a holistic perspective on young people's life that includes knowledge on young people's individual and societal living conditions.

Keywords

Youth pedagogy, leisure-time pedagogy, youth pedagogical professionalism, youth club, youth life, critical psychology

Indledning

Flere undersøgelser, foretaget af interesseorganisationer på klubområdet, viser at den ungdomspædagogiske faglighed kan være udfordrende for praktikerne at sætte ord på (Schultz et al., 2021; Østergaard & Schultz, 2016), ligesom klubområdet er et underrepræsenteret felt i dansk forskning (Ringskou & Gravesen, 2020). Uden et stærkt teoretisk fundament står ungdomspædagogikken som en upåagtet faglighed, hvis vigtighed ofte overses og gør det svært at fastholde faglighedens værdi samt opnå samfundsmæssig anerkendelse for de pædagogiske opgaver, der varetages i landets ungdomsklubber (Bech-Jørgensen, 1994). I praksis kan manglen på et grundlæggende og anvendeligt teoretisk fundament resultere i, at den ungdomspædagogiske praktiker forfalder til at arbejde eklektisk ved at udvælge og forene idéer og metoder fra forskellige steder, som ikke er udvalgt systematisk i forhold til den virkelighed, de unge lever i (Knutagård, 2013). Derfor er der behov for en teori, der sikrer et helhedssyn på de unge mennesker, ungdomslivet og de arenaer og fællesskaber, de unge befinder sig i.

Formålet med artiklen er at udforske et teoretisk grundlag for ungdomspædagogisk faglighed i relation til de 13-18-årige, som den kommer til udtryk i danske ungdomsklubber¹.

Ungdommen anskues i denne artikel som en *særlig* livsperiode, der er adskilt fra barndommen og det voksne liv. Mørch (2010) påpeger, at denne særlige livsperiode ikke alene er biologisk betinget, men i høj grad er historisk og kulturelt konstrueret, og at der derfor eksisterer samfundsmæssige betingelser, der er særlige for ungdomslivet. Han peger i den forbindelse på, at der for unge findes tre overordnede kontekster: skolen, det organiserede fritidsliv og kammeratgruppen. Konteksterne rummer nogle forskellige betingelser for de unges handlemuligheder og -begrænsninger i ungdomslivet (Mørch, 1993). Pointen er, at udforskningen af den ungdomspædagogiske faglighed må forankres i en kontekstualiseret viden, der udspringer af en forståelse af unge menneskers virksomhed i de kontekster, de indgår i (Dreier, 1999; Knutagård, 2013).

Med afsæt i kritisk psykologi (Dreier, 1979; Holzkamp, 1983) og kulturhistorisk virksomhedsteori (Danielsen & Vygotsky, 1996; Leontjev, 2009) søger artiklen at etablere en teoretisk referenceramme og begrebssætte ungdomspædagogikken som en særlig faglighed. En faglighed, der sigter mod at støtte de unge i deres ungdomsliv, og igennem klubbens fællesskab er med til at udvide de unges handleevne i ungdomslivet og kvalificere deres selvbestemmelse.

Desuden inddrages empiri, indsamlet ved deltagerobservationer og interviews i tre ungdomsklubber i forbindelse med et ph.d.-projekt, der udforsker pædagogisk faglighed i ungdomsklubber og dens betydning for unges hverdags- og ungdomsliv.

1 Ungdomsklubber i Danmark er et tilrettelagt fritidstilbud til unge i alderen 14-18 år – i nogle tilfælde op til 25 år. Ungdomsklubberne har typisk åbent om aftenen, 3-5 gange om ugen, og tilbyder således de unge et sted at være, hvor de kan deltage i forskellige aktiviteter og fællesskaber i deres fritid.

Eksisterende forskning i ungdomspædagogik og ungdomsklubber

Den internationale forskning på klubområdet² er omfattende (Petersen & Sørensen, 2021) og peger på, at klubberne kan have en positiv betydning for unges trivsel (Duodu et al., 2017; Jones & Deutsch, 2011), udvikling og læring – især den uformelle læring, der finder sted uden for skolens formelle læringsmål (Farrell et al., 2013; Wright et al., 2010). Internationale studier peger desuden på, at klubberne har betydning for unges muligheder for deltagelse i fællesskaber, der understøtter deres sociale, emotionelle og læringsmæssige trivsel og udvikling (Durlak et al., 2010; Lindström, 2012; Noam & Bernstein-Yamashiro, 2013; Shernoff, 2010).

Dog er forskningen i en dansk sammenhæng begrænset. Selvom *ungdomspædagogik* ikke er et nyt begreb (Mørch, 1985), er den ungdomspædagogiske faglighed og praksis i danske ungdomsklubber kun i ringe grad undersøgt videnskabeligt (Petersen & Sørensen, 2021). Forskningen på området er til at overse (ibid.) og ungdomspædagogikken som en selvstændig faglighed er ikke velbeskrevet. I artiklen ”Med viden skal skole- og fritidspædagogik bygges” (Ringskou & Gravesen, 2020) konkluderer forfatterne bl.a., at klubområdet er underrepræsenteret som undersøgt professionsfelt i litteraturen. Endvidere viser en simpel søgning på Det Kongelige Biblioteks database, at ungdomspædagogik som begreb endnu er et forholdsvist ubeskrevet felt. En nylig foretaget³ bred søgning på begrebet *ungdomspædagog**, med dansk sprog som eneste søgekriterie, giver et resultat på 299 tekster. Samme søgning er foretaget med følgende tre inklusionskriterier: 1) teksten skal være produceret på dansk, 2) teksten skal være en fagfællebedømt forskningsartikel og 3) teksten skal tage afsæt i klubområdet. Resultatet af denne søgning gav 0 tekster. En mulig årsag kan være, at begrebet *fritidspædagogik* ofte dækker over det samlede pædagogiske arbejde på fritidsområdet og bredt dækker et aldersspænd på 6-18 år (i nogle tilfælde helt op til 25 år). Derfor inkluderer flere undersøgelser af fritidspædagogisk arbejde også det pædagogiske arbejde med unge mennesker i den ældre aldersklasse.

Denne artikels udgangspunkt er, at ungdomspædagogisk faglighed ikke blot er det samme som, eller en aldersbetinget afart af, fritidspædagogikken, fordi *ungdommen* er en særlig periode i et menneskes liv med individuelle og sociale udfordringer (Mørch, 1985, 2010; Schultz et al., 2021). Denne særlige livsperiode må sættes i centrum af og være afsættet for den pædagogiske praksis i arbejdet med unge mennesker. Man kan hævde, at fritidspædagogikken tager sit afsæt i *fritiden*, mens ungdomspædagogikken tager sit afsæt i *ungdommen*. Derfor må den videnskabelige udforskning af ungdomspædagogisk faglighed også tage

2 I den internationale forskning anvendes en række forskellige betegnelser, fx youth clubs, after-school activities/program. Fælles for de forskellige betegnelser er et fokus på tilbud, der retter sig mod børn og unge i alderen 10-18 år, foregår i fritiden og at børnene og de unge deltager frivilligt.

3 Søgningen er senest foretaget d. 15. juni 2022.

udgangspunkt i et subjektorienteret perspektiv (Holzkamp, 1985) på ungdomslivet i relation til de kontekster (Dreier, 1999; Mørch, 2010), de unge er virksomme i (Danielsen & Vygotsky, 1996; Knutagård, 2013; Stetsenko, 2008).

Undersøgelsesspørgsmål og metode

Undersøgelsesspørgsmålet, der danner udgangspunkt for artiklen er: *Hvordan kan kritisk psykologi og kulturhistorisk virksomhedsteori danne et teoretisk fundament for udforskning af den ungdomspædagogiske faglighed i ungdomsklubber?*

Artiklens teoretiske og metodiske grundlag placerer sig overordnet indenfor kritisk psykologisk tænkning (Dreier, 1979; Holzkamp, 1983, 1998), der har fokus på menneskers forståelser og handlinger knyttet til deres hverdag, set fra menneskets eget perspektiv (Petersen, 2019). Artiklens analyser tager ligeledes afsæt i den kulturhistoriske virksomhedsteori (Danielsen & Vygotsky, 1996; Leontjev, 2009), og åbner for at anskue ungdomslivet i relation til de kontekster og samfundsmæssige betingelser, som ungdomslivet udspiller sig i (Mørch, 1985, 1993; Stetsenko, 2008).

Teoriene tager afstand fra en individorienteret opfattelse af mennesket og fra en mekanisk-materialistisk opfattelse af mennesket som et produkt af omgivelserne, hvis handlinger, tanker og følelser afstedkommes af de omstændigheder, det befinder sig i (Holzkamp, 1998; Knutagård, 2013; Leontjev, 2009). Derimod betragter dette teoretiske afsæt den menneskelige udvikling som kulturelt formidlet, hvor menneskets psykologiske processer til dels formes af de sociale sammenhænge, hvori de finder sted. Somme tider formår mennesket dog at overskride de umiddelbare begrænsninger, de oplever (Dreier, 1999; Leontjev, 2009), og i dette perspektiv beskrives menneskelig udvikling som en dialektisk proces, hvor mennesket ikke er "[...] en organisme i en kontekst, men en organisk del af en kontekst" (Knutagård, 2013, p. 121). Med andre ord betones forholdet mellem subjektet og verden som aktivt og gensidigt, fordi mennesket er en aktiv medskaber af sine livsbetingelser, samtidig med, at det lever under disse betingelser (Mørck, 2011; Stetsenko, 2008). Dette afsæt åbner for en analyse af, hvorledes subjekter (de unge) deltager i social praksis og hvilke handlemuligheder og -begrænsninger, den enkelte praksis tilbyder subjektet (Mørck, 2009).

Kritisk psykologi er dermed optaget af menneskets *handleevne* (Jartoft, 1996). Handleevne skal forstås som subjektets rådighed over samfundsmæssige livsbetingelser (Holzkamp, 1985), og er et begreb, der peger på, at individets tænkning, følelser og motivation er funktionelle aspekter, der antager deres former – og ændres – i og med bestemte livsbetingelser (Jartoft, 1996). Menneskets handleevne kan enten være *restriktiv*, dvs. kortsigtet og primært med blik for egne særinteresser, eller *udvidende*, dvs. med et mere langsigtet blik for de fælles interesser (Mørck, 2009).

Det empiriske grundlag bygger på en metodik, der, i tråd med det teoretiske afsæt, udforsker de unges hverdagsliv ud fra et ungeperspektiv, og følger, hvad

der synes vigtigt og betydningsfuldt for de unge selv. Den kritiske psykologi bliver betegnet som en subjektvidenskab (Holzkamp, 1998), hvor mennesket betragtes ud fra et førstepersonsperspektiv. Hensigten er at forstå mennesket som et subjekt, og dermed komme nærmere en forståelse af subjektets livssituation og handlemuligheder (Mørck, 2009). Empirien er indsamlet ved etnografisk inspireret feltarbejde (Højholt & Kousholt, 2012, 2019; Lagermann, 2014) foretaget i tre ungdomsklubber i forskellige dele af landet. Feltarbejdet er udført som deltagerobservationer i én til to uger i hver ungdomsklub i perioden februar-marts 2022 med intention om at generere indlæret, kropsliggjort viden om feltet (Lagermann, 2020). Desuden bygger empirien på semistrukturerede interviews foretaget i forlængelse af deltagerobservationerne i samme tre ungdomsklubber. De semistrukturerede interviews er foretaget med 23 unge i alt og har haft fokus på de unges hverdags- og ungdomsliv, og hvordan deres deltagelse i ungdomsklubbernes fællesskaber har betydning for hverdags- og ungdomslivet (Holzkamp, 1998; Mørck, 1985; Mørck, 1995).

Unge er virksomme på flere arenaer

Som navnet antyder er *virksomhed* et centralt begreb i den kulturhistoriske virksomhedsteori (Knutagård, 2013), og leder opmærksomheden hen på mennesket som virksom i forskellige sammenhænge eller virksomhedssystemer (Engeström, 2015; Leontjev, 2009; Stetsenko, 2008). Et virksomhedssystem kan fx være en skole, et fodboldhold eller en ungdomsklub, og til hvert virksomhedssystem knytter sig både bevidste og ubevidste, automatiserede handlinger (Engeström, 2015).

Under dataindsamlingen blev det hurtigt tydeligt, hvor komplekst ungdomslivet er, og hvor mange sociale sammenhænge de unge hver dag bevæger sig ind og ud af. En ung tager fx i skole om morgenen, deltager i en fritidsaktivitet efter skole, er sammen med nogle venner og går i ungdomsklubben om aftenen. I weekenden spiser han morgenmad med familien og gamer med nogle venner i løbet af eftermiddagen. Den unge deltager – og handler – således i aktiviteter på forskellige arenaer; skolen, fritiden, online, hjemmet osv.

Opmærksomheden på den unges virksomhed i forskellige kontekster knytter an til en forståelse af den unge som mere end blot en *elev*, en *søn* eller *datter*, en *gamer* eller en *kriminell*. En ung er aldrig kun kriminell. Den unge kan være kriminelt virksom, men samtidig være kreativ virksom i ungdomsklubbens musikstudie. Dette helhedsperspektiv på de unge er fordrende for ungdomspædagogikken, der søger at forstå unge og deres ungdomsliv, for at kunne støtte dem i deres udvikling gennem ungdomslivet. Dette perspektiv åbner op for en forståelse af, at unges problemer og udfordringer i ungdomslivet opstår i spændingsfeltet mellem de tilsyneladende lystbetonede valg og de overgribende samfundsmæssige betingelser, som de unge ikke altid har opmærksomheden rettet mod (Schultz et al., 2021). Denne forståelse af unges komplekse ungdomsliv kan være gavnlig for den ungdomspædagogiske praktiker, der med udgangspunkt i den unges styrker

indenfor bestemte virksomheder, kan støtte den unge i at overskride begrænsninger og mindre hensigtsmæssige måder at handle på, i andre virksomheder.

I virksomhedsteorien skelnes der mellem *nødvendige* og *frie* virksomheder. Frie virksomheder kendetegnes af, at de er et mål i sig selv – modsat de nødvendige virksomheder, der er dem, der behøves for at opfylde menneskets grundlæggende behov (Knutagård, 2013). Skolen er et eksempel på en arena, der domineres af nødvendige virksomheder, mens ungdomsklubben er et eksempel på en arena, der domineres af frie virksomheder, hvor de unge i høj grad selv er med til at styre indholdet – eller som en ung dreng på 14 år udtrykker det under et interview: *”Altså pædagoger, de holder ikke pres over os som vores lærere. Altså, jeg synes også at vi har sådan et bekendtskab med pædagogerne, og de kan spille computer sammen med os”*. Han bakkes op af en anden 14-årig dreng, der siger: *”Jeg føler selv, man kan snakke mere privat med en voksen heroppe [i ungdomsklubben] end jeg kan på skolen”*.

Ungdomsklubbens frie rammer skaber et potentiale for at anskue den unge ud fra et subjektorienteret perspektiv, der rummer en analyse af den unges handlemuligheder og -betingelser inden for de forskellige sociale sammenhænge den unge indgår i (Mørch, 1985, 1993).

Ungdomsklubben som ramme for unges virksomhed

Som vi har set, kan ungdomsklubben anskues som en arena for unges frie virksomhed. De fællesskaber og aktiviteter, de unge indgår i, i ungdomsklubben, er frivillige, omgangsformen er uformel og de unge kan komme og gå, som de har lyst til inden for klubbens åbningstider. På den ene side står ungdomsklubben her med den udfordring, at ungdomspædagogikkens mål kan forekomme diffust, hvilket kan resultere i en negligering eller underkendelse af den ungdomspædagogiske faglighed i ungdomsklubberne (Bech-Jørgensen, 1994). På den anden side åbner ungdomsklubbens rammer for frie virksomheder op for at kunne skabe et motiverende praksisfællesskab, der udvider de unges handlemuligheder og – betingelser på tværs af de forskellige arenaer, de unge bevæger sig i. Begrebet praksisfællesskab benyttes til at beskrive subjekters (unges) deltagelse i et virksomhedssystem (ungdomsklubbens fællesskaber og aktiviteter), hvor deltagerne deler en fælles forståelse af, hvad de laver og hvad, det betyder for dem (Sørensen, 2015; Wenger, 1998). I denne optik kan ungdomsklubben anskues som en øvebane for unge i at være voksen (Hansen, 2014), og være med til at spore den unge ind på personligt relevante måder at handle på, i de forskellige virksomheder, den unge deltager i.

Et eksempel på ungdomsklubben som et handleudvidende praksisfællesskab, kan findes i bogen *Fremtidens Klubtilbud* (Schultz et al., 2021), der bygger på et større udviklings- og dokumentationsprojekt på klubområdet. Her præsenteres en klub, der arbejder med den særligt specifikke aktivitet, ridning. Gennem observationer og interviews med de unge fremstår det tydeligt, hvorledes klubben benytter sig af heste og ridning som et fælles tredje og grundlag for et praksisfæl-

lesskab, hvor de unge udvikler sig og tilegner sig læring, der går på tværs af deres virksomheder. En 16-årig fra klubben citeres således:

”Altså jeg synes, det har lært mig meget som person, også nu, når man begynder at få jobs og så videre, at man er vant til at have det der ansvar for at skulle lave noget, og ansvar for at opgaverne bliver gjort og sådan noget. Og det tror jeg kommer meget herudefra. Ligesom at få styr på det” (Schultz et al., 2021, p. 123).

Ungdomsklubben rummer med andre ord et potentiale for at skabe praksisfællesskaber, hvor den frie virksomhed dominerer og derigennem udvider de unges handleevne.

Ungdomspædagogikkens opgave

Siden de første ungdomsklubber opstod i løbet af 1940'erne, har udgangspunktet for ungdomsklubberne orienteret sig mod de særlige problemer og udfordringer, der opstår i livsperioden mellem barndommen og voksenlivet (Hansen, 2014; Mørch, 2010). Som konkret eksempel opstod de første ungdomsklubber som et alternativ for de unge til at hænge på byens gadehjørner, hvorfra den tyske besættelsesmagt rekrutterede unge til deres fællesskab (Lippert, 2004; Schultz et al., 2021). I dag er Danmark ikke længere underlagt en besættelsesmagt, men det er ikke ensbetydende med, at der ikke fortsat eksisterer ungdomsproblemer, som ungdomsklubberne kan være en aktiv del af løsningen for (Petersen et al., 2019). Mistrivsel er f.eks. en stigende tendens i ungdomslivet (Görlich, 2019), hvor ungdomsklubber, ifølge udenlandske undersøgelser, kan have en positiv betydning i de unges ungdomsliv (Petersen & Sørensen, 2021). Pointen er, at ungdomspædagogikken må tage udgangspunkt i en dialektisk forståelse mellem den unge og de samfundsmæssige betingelser, der på den ene side giver udviklingsmuligheder, men samtidig også risikerer at skabe problemer for de unge (Mørch, 1993). Problemer, der ifølge Mørch, *”[...] kan forhindre de unges udvikling af en kvalificeret selvbestemmelse” (ibid., p. 28).*

Mørch (1993; 1995) definerer den ungdomspædagogiske opgave som at understøtte unge i at udvikle kvalificeret selvbestemmelse. Heri ligger at formulere pædagogiske udviklingsmål, der peger i retning af en frigørende og udviklende proces, hvor de unge tager hånd om egne muligheder for at realisere behov og ønsker for sig selv, men samtidig muliggør, at de unge bliver i stand til at fungere socialt i samfundet og i voksenlivet (Laursen & Jørgensen, 1996; Mørch, 1995). Nygren (2007) siger det således, at det er på baggrund af de virksomheder, den unge er involveret i, at den unge skaber erfaringer som bliver grobund for, at nye selvbilleder vokser frem, ved at selvopfattelsen bliver bekræftet, afkræftet eller udfordret. Ifølge Nygren er det herigennem, de unge udvikler sig *”[...] og bliver kvalificerede som handlende subjekter i en foranderlig verden, der konfronterer os [de unge] med forskellige krav” (Nygren, 2007, p. 87).* Det kalder på en ungdomspædagogisk faglighed og praksis, der tager afsæt i et helhedsorienteret

perspektiv på de unge, der dels formår at analysere den virkelighed, unge befinder sig i, og samtidig inddrager de unges egne perspektiver og forudsætninger for egne livsbetingelser. Dette ungdomspædagogiske perspektiv læner sig op ad den kulturhistoriske virksomhedsteori, hvor ungdomspædagogiske fællesskaber og virksomhed skaber rum for, at de unge kan gøre sig erfaringer og udvide deres handleevne, som de kan tage med sig videre i andre af ungdomslivets arenaer.

Afrunding

Den vigtigste intention med denne artikel har været at argumentere for nødvendigheden af at tale om ungdomspædagogik som en særlig faglighed. Som betonet, er ungdomspædagogikken et underrepræsenteret felt i den danske forskning (Ringskou & Gravesen, 2020). Dette forhold kan resultere i ungdomspædagogikken som en upåagtet faglighed og deraf manglende samfundsmæssig anerkendelse af de ungdomsproblemer, den er med til at løse. En del udenlandsk forskning viser, er klubberne med til at støtte de unge i deres udvikling, læring, dannelse og trivsel (Petersen & Sørensen, 2021), og som frembragt i artiklen, har ungdomspædagogikken en enestående mulighed for at arbejde med unge mennesker ud fra et helhedsperspektiv, der støtter de unge i deres ungdomsliv på tværs af de forskellige fællesskaber og arenaer, de er virksomme i.

I artiklen argumenteres for at anvende den kulturhistoriske virksomhedsteori og kritisk psykologi som teoretisk referenceramme for ungdomspædagogikken. Dette teoretiske udgangspunkt sætter de unge og de unges livsbetingelser i centrum for det pædagogiske arbejde, og tager højde for ungdommen som en særlig periode i et menneskes liv. Virksomhedsteorien tilbyder et grundlag for at forstå unges ofte komplekse livssituation og hvordan denne situation eventuelt kan forandres i en positiv retning.

Der mangler fortsat forskningsmæssig viden på det ungdomspædagogiske område. Denne artikel tager afsæt i et ph.d.-projekt, der netop undersøger den ungdomspædagogiske faglighed i ungdomsklubber og dens betydning for unge menneskers hverdags- og ungdomsliv. Hermed lægges op til en videre udforskning af det ungdomspædagogiske felt med udgangspunkt i kritisk psykologisk teori.

Litteratur

- Bech-Jørgensen, B. (1994). Hverdagsliv: Upågtede aktiviteter & kønsmæssige forskelle. *Dansk sociologi*, 5(1), 4.
- Danielsen, E., & Vygotsky, L.S. (1996). *Psykologiens Mozart : introduktion til L.S. Vygotsky og den kulturhistoriske skole*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Dreier, O. (1979). *Den kritiske psykologi*. [Rhodos].
- Dreier, O. (1999). Personal Trajectories of Participation across Contexts of Social Practice. *Outlines. Critical Practice Studies*.
- Duodu, E., Noble, J., Yusuf, Y., Garay, C., & Bean, C. (2017). Understanding the delivery of a Canadian-based after-school STEM program: a case study. *International journal of STEM education*, 4(1), 20-11. <https://doi.org/10.1186/s40594-017-0083-2>

- Durlak, J.A., Weissberg, R.P., & Pachan, M. (2010). A Meta-Analysis of After-School Programs That Seek to Promote Personal and Social Skills in Children and Adolescents. *American journal of community psychology*, 45(3-4), 294-309. <https://doi.org/10.1007/s10464-010-9300-6>
- Engeström, Y. (2015). *Learning by expanding : an activity-theoretical approach to developmental research* (Second edition. ed.). Cambridge University Press.
- Farrell, A.F., Collier-Meeek, M.A., & Pons, S.R. (2013). Embedding Positive Behavioral Interventions and Supports in Afterschool Programs. *Beyond behavior*, 23(1), 38-45. <https://doi.org/10.1177/107429561302300106>
- Görllich, A. (2019). *Ny udsathed i ungdomslivet : 11 forskere om den stigende mistriusel blandt unge* (1. udgave. ed.). Hans Reitzel.
- Hansen, C.S. (2014). Ungdomsklubbernes og gadeplansarbejdets historie og aktualitet. In G.S. Johannsen & M. Petersen (Eds.), *Unge livsvilkår* (pp. 48-66). Akademisk Forlag.
- Holzkamp, K. (1983). *Grundlegung der Psychologie*. Campus.
- Holzkamp, K. (1985). *Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik*. Kommunistiske Studenter på Psykologi ved Københavns Universitet.
- Holzkamp, K. (1998). Daglig livsførelse som subjektvidenskabeligt grundkoncept. *Nordiske udkast*, 26(2), 3-31.
- Jartoft, V. (1996). Kritisk psykologi - en psykologi med fokus på subjektivitet og handling. In C. Højholt & G. Witt (Eds.), *Skolelivets Socialpsykologi* (pp. 181-208). Forlaget Unge Pædagoger.
- Jones, J.N., & Deutsch, N.L. (2011). Relational strategies in after-school settings: How staff–youth relationships support positive development. *Youth & Society*, 43(4), 1381-1406. <https://doi.org/10.1177/0044118X10386077>
- Knutagård, H. (2013). *Introduktion til den kulturhistoriske virksomhedsteori* (J. Wrang, Trans.; 1. udgave ed.). Klim.
- Laursen, S., & Jørgensen, J. (1996). *Om klubben som arbejdsform*. BUPL.
- Leontjev, A.N. (2009). *Virksomhed, bevidsthed, personlighed* (1. udgave. ed.). Hans Reitzel.
- Lindström, L. (2012). I Learn Nothing! - Voices of Visitors at Youth Clubs in Sweden. *Journal of Education and Learning*, 1(1), 84-98.
- Lippert, S. (2004). *Da Danmark fik sin ungdom : Ungdomsringens historie 1942-92* (1. udgave. ed.). Ungdomsringen.
- Mørch, S. (1985). *At forske i ungdom : et socialpsykologisk essay*. Rubikon.
- Mørch, S. (1993). *Ungdomsprojekter : en pædagogisk arbejdsform*. Rubikon.
- Mørch, S. (1995). Perspektiver på ungdomsliv og ungdomsklubben. In S. Mørch, S. Frost, H. Sieling, & S. Laursen (Eds.), *Ungdomsliv og ungdomsklubben* (pp. 157-194). BUPL.
- Mørch, S. (2010). Ungdomsforskningen som perspektiv og mulighed. *Psyke & Logos*, 31(1), 11-44.
- Mørck, L.L. (1995). Praksisforskning som metode, teori og praksis : refleksion over praksisforkerens positionering i og mellem handlesammenhænge. *Udkast*, 23(1), 24-78.
- Mørck, L.L. (2009). Samarbejde omkring problemer og handlemuligheder: kritisk psykologisk perspektiv på intervention. In K. Bro, O. Løw, & J. Svanholt (Eds.), *Psykologiske perspektiver på intervention: i pædagogiske kontekster* (pp. 177-208). Dansk Psykologisk Forlag.
- Noam, G.G., & Bernstein-Yamashiro, B. (2013). Youth development practitioners and their relationships in schools and after-school programs. *New directions for youth development*, 2013(137), 57-68. <https://doi.org/10.1002/yd.20048>
- Nygren, P. (2007). *Professionel omsorg for børn og familier : fra teori til værktøj* (1. udgave. ed.). Dansk Psykologisk Forlag.
- Petersen, K.E. (2019). Farlige unge eller farlig forskning: Om udviklingen af strategier for etiske situationer og dilemmaer i forskning sammen med unge mænd i bandegrupperinger. *Dansk sociologi*, 29(4), 31-53. <https://doi.org/10.22439/dansoc.v29i4.5949>
- Petersen, K.E., Sørensen, L.H., Sørensen, T.E.M., & Ladefoged, L. (2019). *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges hverdagsliv og fællesskaber i udsatte boligområder*. AU Library Scholarly Publishing Services.
- Petersen, K.E., & Sørensen, T.E.M. (2021). Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges trivsel og udvikling. *Pædagogisk Indblik*, 11.
- Ringskou, L., & Gravesen, D.T. (2020). Med viden skal skole- og fritidspædagogik bygges: En kortlægning og kritisk analyse af forskningsbaseret litteratur på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*.
- Schultz, C., Lindeskov, D.M., & Larsen, J. (2021). *Fremtidens Klubtilbud*. Ungdomsringen.

- Shernoff, D.J. (2010). Engagement in After-School Programs as a Predictor of Social Competence and Academic Performance. *American journal of community psychology*, 45(3-4), 325-337. <https://doi.org/10.1007/s10464-010-9314-0>
- Stetsenko, A. (2008). From relational ontology to transformative activist stance on development and learning: expanding Vygotsky's (CHAT) project. *Cultural studies of science education*, 3(2), 471-491. <https://doi.org/10.1007/s11422-008-9111-3>
- Sørensen, A. D. (2015). *Praksis og kontekst i pædagogisk psykologi: Vygotsky, Schön, Lave & Wenger*. AU Library Scholarly Publishing Services. <https://doi.org/10.7146/aul.102.93>
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice : learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press.
- Wright, R., John, L., Duku, E., Burgos, G., Krygsman, A., & Esposto, C. (2010). After-School Programs as a Prosocial Setting for Bonding Between Peers. *Child & Youth Services*, 31(3-4), 74-91. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2009.524461>
- Østergaard, S., & Schultz, C. (2016). *Det gode samarbejde mellem klub og skole*. Ungdomsringen & BUPL.